

ÇOCUKLARA KARAGÖZ OYUNU İLE ATASÖZÜ ÖĞRETİMİ*

TEACHING PROVERB TO CHILDREN WITH THE KARAGÖZ SHADOW PLAY

Mahmut DELEN¹, Mehmet TOYRAN²

ÖZ: Dünyanın pek çok yerinde çeşitli biçimlerde varlığını sürdüren gölge oyununun milattan önceye varan bir geçmişi olduğu bilinmektedir. Türklere ait bir gölge oyunu olan Karagöz ise uzun bir dönem, halkın hayatında önemli bir rol oynamıştır. Kırathanelerde, toplu eğlencelerde ilgi ile takip edilen Karagöz, belli bir dönem Osmanlı sarayında dahi oynatılarak, toplumun her kesimine hitap etmeyi başaran bir sanat olmuştur. Karagöz oyunu, güldürü öğelerini içinde barındırarak hiciv ile toplumun ve idarenin aksayan yönlerini de konu ettiği için zaman zaman sansür ve baskılara maruz kalmıştır. Bu dönemlerde bir çıkış kapısı olarak mizah unsurları ile oyunu yaşatma düşüncesi içine giren ustalar, oyunu yaşatmayı başarsa da Karagöz'ün yalnızca çocuklara yönelik görülmesine dönük oluşan yanlış algıya mâni olamamışlardır. Günümüzde geleneksel olarak kâr-ı kadim denilen şekilde ve nev icad ismi verilen yeni biçimlerde hâlâ varlığını sürdüren oyun, binlerce yıllık geleneği, renkleri, dilin kullanımı ve didaktik yanı ile öğretim materyali olarak kullanılmaya uygun nitelikler göstermektedir. Karagöz sanatçılarının geleneğe bağlı olarak ürettiği pek çok oyun, hem derin kültür bağlarını ortaya çıkarması hem de çoklu zekâ kuramına göre görsel ve işitsel özellikleri barındırması ile Türkçe öğretiminde kullanılması gerektiği düşünülen özellikler sergilemektedir. Karagöz'ün bir değer ve sanat olarak ortaya konulmasının yanında işlevsel olarak kullanılması da gerekmektedir. Bu bağlamda araştırmada 4000'in üzerinde Karagöz oyunu sergileyen Hayalî Kemal Atangür'ün çocuklara yönelik hazırladığı öğretici bir oyundan alınan metin aracılığı ile atasözlerinin öğretilmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında atasözünü öğretim amacı taşıyan kısa bir Karagöz oyunu örneği sunulmuş; metin içinde geçen atasözleri, bağlamları ile öğrencilere sunulur hâlde kurgulanmıştır. Örnek olarak eserde geçen atasözlerinin anlam bakımından öğrencilerin sezerek anlayacağı biçimde sunulmasının yapılandırmacı eğitime göre edinilen bilgileri kalıcı kılacağı düşünülmektedir.

Anahtar sözcükler: Türkçe eğitimi, Karagöz oyunu, atasözleri, etkinlik örnekleri

ABSTRACT: It is known that the Karagöz shadow play, which exists in various forms in many parts of the world, was previously B.C. Karagöz, a shadow play belonging to the Turks, played an important role in the lives of the people for a long time. Karagöz shadow play, which was followed with great interest in coffee houses and collective entertainments, was an art that managed to appeal to its segment by being performed even in the Ottoman palace for a certain period. The Karagöz shadow play has been subjected to censorship from time to time, as it includes elements of comedy and satire as well as the contradictory aspects of the interior and administration. In these periods, the masters, who had the idea of keeping the game alive with humor elements as a way out, could not prevent the misperception that Karagöz shadow play is only for children. The game, which continues to exist traditionally as a kâr-ı kadim and in new forms called nev icad, shows qualities suitable for use as a teaching material with its annual tradition, colors, use of language and its didactic aspect. Many plays produced by Karagöz shadow play artists depending on the tradition exhibit features that are considered to be unifying in Turkish Index, both revealing deep cultural ties and containing visual and auditory features according to the theory of multiple intelligences.

In addition to putting Karagöz shadow play as a value and art, it should also be used functionally. In this context, it was aimed to teach proverbs by means of a sample text from a didactic play prepared by Hayalî Kemal Atangür, who performed over 4000 Karagöz plays in the research. Within the scope of the study, a short Karagöz shadow play with the purpose of proverbial teaching was presented; The proverbs in the text were constructed with their contexts presented to students. As an example, it is thought that presenting the proverbs in the work in a way that students can understand by sensing meaning will make the acquired knowledge permanent by benefiting from constructivist education.

Keywords: Turkish education, Karagoz (shadow) play, proverbs, activity examples

Bu makaleye atf vermek için:

Delen, M. & Toyran, M. (2024). Çocuklara Karagöz oyunu ile atasözünü öğretimi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 14(1), 385-395.

Cite this article as:

Delen, M. & Toyran, M. (2024). Teaching proverb to children with the Karagöz shadow play. *Trakya Journal of Education*, 14(1), 385-395.

* Makale, 6th International Conference On Social Sciences & Humanities May 16-18, 2021 / Siirt University, Turkey'de özet bildiri olarak sunulan aynı isimli çalışmadan faydalanılarak hazırlanmıştır.

¹ Dr. Mahmut DELEN. Milli Eğitim Bakanlığı, Tokat/Türkiye, mahmuddelen@hotmail.com. ORCID: 0000-0002-7332-6971

² Dr. Mehmet TOYRAN. Islamabad Eğitim Müşaviri, Islamabad/Pakistan, toyran1@gmail.com. ORCID: 0000-0001-5685-592X

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Language, which is the most perfect means of expression used by human beings to express their interests, is a vocal sign system (Banguoğlu, 2011: 9). The material that is the product of this sound sign system and becomes a text is expected to have various qualities. These qualities are evaluated as a whole with the elements of narrator, listener and place. Before the text is put forward, issues such as the attitudes of the interlocutors, timing, narration and invitation to listen, text introduction, breaks in the text, and the attractiveness of the narration should be determined. Afterwards, it is extremely important to analyse the methods to be used to end the narration and the situation of the narrator and the listener after the narration (Altinkaynak, 2019: 117).

Turkish folk literature is a national literature that is kneaded with the feelings, thoughts and beliefs of the people, born from the spirit of the people and embodies the values of the people (Yardımcı, 2018: 11). Karagöz plays, which are examined in the branch of folk theatre, have generally come to the fore with anonymised texts. Karagöz, which is the subject of Turkish folk literature with its text, has also been the subject of cultural heritage with its art and performance of its art.

Proverbs are one of the subjects included in Turkish language teaching programmes in terms of understanding and using vocabulary. Proverbs have an important function in terms of carrying cultural elements from the past to the present as concise words reflecting the values of the society. For this reason, it should be ensured that young generations are aware of this heritage and protect this heritage. Considering the social values that proverbs carry, proverbs can be considered as an important element of value teaching. In this context, making use of proverbs for value teaching in Turkish lessons is important both in terms of using the most beautiful examples of language in the learning environment and reflecting the values of the society.

Method

This research was designed according to the case study design, one of the qualitative research methods. Case study is an empirical research method that studies a current phenomenon within its real life framework and examines the situations in a multifaceted, systematic and in-depth manner (Yıldırım and Şimşek, 2005:277). The aim of this research is to compare the Karagöz play of proverbs that convey the various experiences of human beings from past to present. It is aimed to set an example for teaching children. For this purpose, the Karagöz play text prepared specifically for this study on the teaching of proverbs by Hayalî Kemal Atangür was used.

Findings

It is seen that the qualities represented by the characters in the Karagöz play are presented to the audience in an exaggerated manner in order to be humorous elements. Characteristics such as incomprehension, stinginess, cunning, naivety are portrayed in an exaggerated way that cannot be realised in reality.

There are many claims about the formation myth of Karagöz tradition. There is a widespread belief among the people that Hacıvat and Karagöz, the protagonists of the play, are actually alive. Based on this belief, many stories have been produced about both of them.

In Karagöz, it is known that all characters symbolise a type. Although it is generally believed that these characters are inspired by social life, it is also suggested that symbolic expression is at the centre of the play. Karagöz has come to this day with the continuation of its masters' characteristic of being a satirical art by turning it into a play centred on laughter after being subjected to pressure and censorship practices. Although the Karagöz play has lost its effect compared to the periods when there was no technology and mass communication devices, it continues its vitality.

Due to both language and fictional features, Karagöz play is very suitable for developing students' basic language skills, especially in Turkish lessons. The use of new generation Karagöz plays prepared for children in other courses, especially in Turkish lessons, can provide both linguistic and cultural gains to students.

Discussion and Conclusion

Turkish lessons and Turkish teachers have the greatest responsibility in helping students gain language awareness. In this research, an important material has been created for teaching some of the proverbs, which are an important heritage of Turkish cultural heritage, which are gradually decreasing in use among children, to children in a game. In this work prepared by Hayalî Kemal Atangür to teach proverbs to children, proverbs used in daily life were selected. After this text, which can be used in the use of proverbs for children, was animated several times by the students, some activity suggestions for proverbs were presented. These activities can be diversified according to the level of the class and the student and permanent learning can be provided. As it can be understood from the examples, after the text is evaluated and animated as a whole, proverbs can be handled as separate activities.

GİRİŞ

İnsanların merakını anlatmak için kullandığı en mükemmel anlatma vasıtası olan dil, sesli bir işaret sistemidir (Banguoğlu, 2011: 9). Bu sesli işaret sisteminin mahsulü olan ve metin halini alan malzemenin çeşitli niteliklerinin olması beklenir. Bu nitelikler ise anlatıcı, dinleyici ve mekân unsurlarıyla bir bütün olarak değerlendirilir. Metin ortaya konulmadan evvel muhatapların tutumları, zamanlama, anlatım ve dinlemeye çağrıda bulunma, metin girişi, metin içinde ara vermek, anlatımın dikkat çekiciliği gibi hususların belirlenmiş olması gerekir. Sonrasında ise anlatımı bitirmede hangi yöntemlerin kullanılacağı, anlatım sonrası anlatıcı ve dinleyicinin durumlarını analiz etmek, son derece önemlidir (Altınkaynak, 2019: 117). Türk edebiyatında kurulan metinlerin de bu bakımdan ziyadesi ile zengin olduğu söylenebilir.

Türk edebiyatı; divan edebiyatı, yeni Türk edebiyatı, halk edebiyatı gibi kollara ayrılarak tasnif edilmiş olsa da aynı kültür ve gelenekten beslenmesi sonucunda her birinin diğer edebiyat şubeleri ile geniş müşterekleri olduğu düşünülür (Yakıcı, 2013: 176). Bu edebiyat şubelerinin müşterekleri birbirini besleyerek köklü bir edebiyat birikimi ortaya koyar. Bu birikim, halkın kendi yaşantısından damıtılarak meydana getirdiği Türk halk edebiyatına da en doğal biçimi ile yansır.

Türk halk edebiyatı, halkın duygu, düşünce ve inanışlarıyla yoğrulmuş halkın ruhundan doğan ve halkın değerlerini bünyesinde barındıran millî bir edebiyattır. Türk edebiyatı içinde yer alıp, folklorun alt disiplini olarak değerlendirilen halk edebiyatı ürünleri, üretildiği dönemin ödün verilemez özelliklerini taşımak zorundadır. Halkın diline uygun olduğu için genellikle sade ve anlaşılır olma özelliği taşıyan halk edebiyatı ürünleri, içtenlik bakımından yapmacıksızdır. Atalardan miras kalarak nesilden nesile aktarılan bu üretimler, genel olarak din dışı ve dinî halk edebiyatı olmak üzere iki kolda incelenir (Yardımcı, 2018: 11).

Türk halk edebiyatı alanında pek çok sınıflandırma esas alınmıştır. Bu sınıflandırmaların ortak özelliği, anonim Türk halk edebiyatının üreticisi belli olmayışını merkeze almasıdır. Bu bağlamda Türk halk edebiyatı nesir türleri hakkında çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır. Elçin'in (2019) eserinde incelemeye tâbi tuttuğu türler şöyle sıralanmaktadır: Efsâne - Menkabe, masal, hikâye, fıkra, tekerleme, bilmece, atalar sözü, deyimler, duâlar ve beddualar, halk tiyatrosu. Halk tiyatrosu kolunda incelenen Karagöz oyunları da genellikle halka mâl olarak anonimleşmiş metinler ile öne çıkmıştır. İçerdiği metinler itibarıyla Türk halk edebiyatının konusu olan Karagöz, sanatı ve sanatının icra edilmesi ile de kültürel mirasın konusu olmuştur.

Somut kültürel miras öğeleri ile beraber Somut Olmayan Kültürel Miraslar envanteri de tüm dünyada ulusal ve uluslararası kuruluşlar tarafından tanınmakta ve takip edilmektedir (Şahin ve Özdemir, 2018: 578). Karagöz oyunu da 2009 yılında UNESCO tarafından İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsilî Listesine kaydedilmiş; böylece hak ettiği öneme kavuşturulma konusunda ilk adımlar atılmıştır.

Türk halkının kültürel varlık unsurları, bölgelere, yörelere, şehirlere ve hatta köylere kadar farklılık göstermektedir. Kültürel ürünün çıkış bakımından birbirine benzemesi de coğrafyaya göre gösterdiği değişiklik de kültürün ne denli derin ve zengin olduğunun bir göstergesi sayılmaktadır (Akyıldız, 2020, s. 245).

Sözlü geleneğin ürünü olan atasözleri, hem sözlü edebiyatın devamına hem de dil gelişimine doğrudan katkı sağlar. Aile, çevre ve okuldan edinilen bilgi ve deneyimler, bireylerin söz varlığının gelişmesinde önemli yer tutar. Bu amaç için hazırlanan öğretim müfredatları da dinleme, konuşma, okuma ve yazma gibi dil becerilerinin geliştirilmesinde söz varlığının önemine dikkat çeker. Onan'a (2011: 93) göre okul öncesi dönemde, içinde yaşadığı toplumun dilini ve kültürünü örtük olarak edinmeye başlayan

çocuk, öz kültürüne ait atasözlerini dinleme yoluyla işitsel olarak algılamaya başlar ve daha bu dönemlerde, atasözlerindeki dile ait davranış farkındalıkları devreye girer. Örtük bilgilerin açık bilgiye dönüştürüldüğü formal eğitim sürecinde de bu kültürel temas devam etmelidir. Atasözleri, söz varlığını anlama ve kullanma açısından Türkçe öğretim programlarında yer alan konulardan biridir. Toplumun değerlerini yansıtan özlü sözler olarak kültür öğelerini geçmişten bugüne taşıması bakımından atasözleri önemli bir işleve sahiptir. Bu nedenle, genç kuşakların bu mirastan haberdar olmaları ve bu mirasa sahip çıkmaları sağlanmalıdır. Atasözlerinin taşıdıkları toplumsal değerler göz önüne alındığında, atasözleri değer öğretiminin önemli bir ögesi olarak düşünülebilir. Bu bağlamda Türkçe derslerinde değer öğretimi amaçlı atasözlerinden yararlanmak hem dilin en güzel örneklerini öğrenme ortamında kullanmak hem de toplumun değerlerini yansıtmaya bakımından önemlidir.

1. Gölge Oyunu ve Karagöz Sanatı

Gölge oyununun ilk ortaya çıkışı hakkında iki ana görüş bulunmaktadır. Birinciye göre gölge oyunu, Asya'da ortaya çıkmıştır. Hindistan, Cava ve Çin'de gölge oyunu kültürünün zenginliği, bu görüşün önemli dayanağını oluşturmaktadır. İkinci görüş ise, gölge oyununun Batı'da ortaya çıkarak Doğu'ya ve Asya'ya yayıldığı yönündedir (Yapar, 2006: 14). Zayıf bulunan bu görüşün dışında, gölge oyunlarının, Doğu/Uzakdoğu kökenli olduğu konusunda geniş bir mutabakatın olduğu söylenebilir. Hacivat ve Karagöz isimli başkahramanların yaşam öyküleri hakkında da bazı hikâyelerin daha yaygın olarak anlatıldığı görülmektedir.

Ortaoyunu, meddahlık, tuluat ve köy tiyatrosu, kukla ile hokkabazlık dalları ile birlikte geleneksel Türk halk tiyatrosunu oluşturan Karagöz, diğer türlerle birlikte dünyanın en gerçekçi, en güzel ve en çok dala sahip halk tiyatrosunu oluşturmaktadır (Oral, 2020: 13).

Karagöz, beyaz bir perdenin arkasına yerleştirilen ışığın önünde oynanmaktadır. Gerilen perdenin arkasından, efsanelerine göre geçmişi milattan önceye dayandırılan gölge oyununun Anadolu'daki temsilcisi sayılan kara deriden yapılan renkli tasvirlerin ustalar tarafından oynatılması ile gerçekleştirilen sanat tasvirlerini kıvrak hareketlerle oynatarak seyircilerini hayal perdesine çağırılmaktadır (Sevilen, 1969: 1).

Karagöz sanatında kullanılan tasvirler 32 cm ila 40 cm arasındaki büyüklüklerde üretilmektedir. Tasvirlerde, şeffaflık özelliği üstün olduğu için genellikle deve derisi tercih edilmektedir. Manda ve sığır derilerinin kullanıldığı görülse de diğer derilerin, deve derisi kadar canlı görüntü vermediği düşünülmektedir. Derileri özel işlemlerden geçirerek saydamlaştıran ustalar, nevreğan adı verilen bıçaklarla işler. İşleme tamamlandıktan sonra iplerle birbirlerine bağlanan parçalara sopa delikleri açılmaktadır. Sonrasında kök boya ya da çini mürekkebi ile boyanan tasvirler hazır hâle getirilmektedir (Mutlu, 1995: 55).

2. Karagöz Oyunu

Karagöz oyunundaki karakterlerin oyunda temsil ettiği vasıfların mizahî öğeler olabilmesi bakımından mübalağalı biçimde seyirciye sunulduğu görülmektedir. Anlayışsızlık, cimrilik, kurnazlık, saflık gibi özellikler, hayalbazlar tarafından gerçekte olamayacak kadar abartılı biçimde canlandırılmaktadır.

Karagöz oyununda kötü özellikleri olan karakterlerin izleyicilerin önünde küçük duruma düşmesi, oyunun halk önünde ibret görevi görmesi konusunda fayda sağlamaktadır. Oyunun başındaki perde gazeli ve sonundaki bitiş bölümünde yer alan ders kısmında vurgulanan bu özellik önemszenmektedir. Hayalciler, halkı eğitmeye, seyircilerin kötü huylarını bu yolla düzeltmeye çalışmaktadırlar. Karagöz oyununun bu vasıfları göz önüne alınarak, karakterlerin niteliklerini ve görevlerini iyi anlamak gerekmektedir. Karagöz karakterine saf, dürüst, açık yürekli, samimi; dilde, ahlakta, tavırda daima güzellikten hoşlanan; fedakâr, okumamış ama irfan sahibi, iyi bir aile babası niteliklerini yakıştırarak, Hacivat için ise Türk halkının asıl temsilcisi, her yönüyle övülesi, akıl hocası, âlim nazarıyla bakmak doğru değildir. Oyundaki tüm karakterlerin olumlu/ olumsuz özelliklerinin hayalbazın anlatımı açısından bir amacı vardır (Coşar, Usta, 2009: 15). Hacivat ve Karagöz'ün çeşitli özellikleri ile Karagöz oyununun karakterleri olması kadar, gerçekte var olup olmamaları da tartışma konusu edilmiştir.

Karagöz geleneğinin oluşum mitiyle ilgili birçok iddia mevcuttur. Oyunun başkarakterleri olan Hacivat ve Karagöz'ün gerçekte yaşadığına dair halk arasında yaygın bir inanç bulunmaktadır. Bu inanca bağlı olarak, her ikisi ile ilgili çok sayıda hikâye üretilmiştir.

Karagöz'ün Orta Asya Türk toplumunda yaşadığına dair anlatılar mevcut olsa da Osmanlı Sultanı Orhan Bey'in dönemine dair nakledilen bir Hacivat Karagöz öyküsü, zamanla en bilinen öykü haline gelmiştir (Hacıoğlu, 2010: 10). Söz konusu hikâye, yönetmenliğini Ezel Akay'ın yaptığı "Hacivat ve Karagöz Neden Öldürüldü?" isimli bir sinema filminin senaryosuna da ilham olmuştur.

Hikâyelerde mekân ve zaman farkı olsa da öykülerin oluşumu ve sonuçları birbirine benzemektedir. Karagöz'ün demirci, Hacivat'ın duvarcı ustası olduğu bir anlatıya göre, Selçukluların yıkılışının ardından Bursa'yı ele geçiren Osmanlıların sultanı olan Orhan Bey'in Bursa'daki Ulu Cami'yi yaptırmak istemesinin ardından olaylar cereyan eder. Hacivat ve Karagöz'ün cami inşaatı sürerken aralarındaki nükteli konuşmaları, işçileri eğlendirip oyalamakta ve inşaatın bitişini engellemektedirler. Orhan Bey'in duruma sinirlenerek bu iki işçiyi astırdığı ve sonradan pişman olduğu rivayet edilmektedir. Sultanın üzüntüsünü gidermek için Şeyh Küşteri adlı birisinin bu iki kişinin silüetlerini perdeye yansıtarak, onu teselli etmeye çalıştığı söylenmektedir (Özhan, 2020: 6). Şeyh Küşteri olarak tanınan zatin, Ahmet Yesevi tarikatına bağlı, Horasan illerinden Bursa'ya gelen Türk mutasavvıf erenlerinden biri olduğu rivayet edilmektedir (Kılıç, 2018: 5). Evliya Çelebi'nin naklettiğine göre de Karagöz'ün esas adı Bâli Çelebi; Hacivat'ın ismi ise Hacı İvaz'dır (Mutlu, 1995: 53).

3. Karagöz Oyunu Hakkında Yapılan Çalışmalar

Karagöz oyunu XIX. yüzyıldan itibaren Batılı halkbilim uzmanlarının ve etnologların dikkatini çekmeye başlamıştır. Yapılan uluslararası çalışmaların nihayetinde Karagöz'ün dünya çapında tanınırlığı artmıştır. 1930'larda hakkında akademik faaliyetlerin yürütülmeye başlandığı gölge oyunu hakkındaki bilimsel ilk çalışmalar, Macar ve Alman Türkologlar tarafından gerçekleştirilmiştir (Anameriç, 2014: 8). Modernleşme süreci içerisinde bilinçli ya da bilinçsiz olarak geleneksel sanata karşı takınılan birtakım olumsuz tavırların Karagöz sanatının Türkiye'de güç kaybetmesinde önemli bir etken olduğu söylenebilir. Geleneği merkeze alarak Türklerin kendi kimliği ile dünya tiyatrosunun evrensel niteliğine yeterli katkıda bulunamamasının, kültür ve tiyatro bakımından doğru politikaların bir türlü belirlenememesinden kaynaklı olduğu söylenebilir (Tekerek, 2001: 4).

Yaklaşık 600 yıllık geçmişi olmasına rağmen Karagöz hakkında sistemli çalışmalar yapılması, hayli gecikmiştir. Nitelikli ve bilimsel çalışmaların ortaya konulması gecikmiş olsa da 1930'ların ortalarında ilk olarak Enver Behnan Şapolyo, Metin And, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Ahmet Kutsi Tecer, Esat Sabri Siyavuşgil, Abdülbaki Gölpınarlı gibi isimler önemli çalışmalara imza atmışlardır. Daha sonraları ise Türkiye'de Karagöz oyununun yeniden gündeme gelmesini sağlama konusunda Hayali Küçük Ali (Mehmet Muhittin Sevilen), Ragıp Tuğtekin, Musafa Hürcan, Metin Özlen, Tacettin Diker, Orhan Kurt, Tuncay Tanboğa, Kemalettin Sevilen ve Ünver Oral gibi Karagöz ustalarının önemli bir rol aldığı bilinmektedir (Anameriç, 2014: 8).

4. Günümüzde Karagöz Oyunu

Toplumun çeşitli katmanlarının temsil edildiği gölge tiyatrosunun Osmanlı halkında bu kadar ilgi ile karşılanması, karşıt sınıfların komik tiplmelerini yansıtmaktan kaynaklanmaktadır. Oyunun, halkın her kesimini sahneye taşınması, kültürel olarak bütün insan topluluklarını yansıtmaya amacı taşıdığına işaret edilmektedir (Yılmaz Karahan, 2019: 1135). Tüm karakterlerin sembolize ettiği bir tip olduğu bilinmektedir. Umumi görüşe göre, bu tiplerin sosyal hayattan ilhamla oluşturulduğu düşünülse de sembolik anlatımın oyunun merkezinde olduğu da öne sürülmektedir. Barkan'a göre: "Hacivat ile Karagöz'ün yekdiğerine zıt şahsiyetleri, ekseriya saray mihveri etrafında toplanan memur aristokrasisi ile halk tabakasının birbirine zıt vasıflarını ihtiva eder" (1941: 367).

Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde çeşitli sebeplerle yasaklamalara maruz kalarak biçim değiştiren Karagöz, ustalarının hiciv barındıran bir sanat olma özelliğini baskı ve sansür uygulamalarına uğradıktan sonra güldürü merkezli bir oyun haline getirerek devam ettirmesi ile bugüne kadar gelmiştir. Karagöz oyunu teknolojinin ve kitle iletişim cihazlarının olmadığı dönemlere kıyasla etkisini yitirmiş olsa da canlılığını hâlen devam ettirmektedir.

5. Türkçe Öğretiminde Karagöz Oyununun Yeri ve Önemi

Türkçe eğitimi ve öğretiminde oyun, önemli işlevleri yerine getirmektedir. (Bulut, 2014: 7) Oyun, çocuk dünyasına doğrudan etki etmesi sebebiyle çocukların derse ilgisini artıran, eğitim sürecinin daha nitelikli işlenmesini sağlayan bir role sahiptir. Oyunun eğitim-öğretim faaliyetlerine katkısı yapılan

araştırmalarla da ortaya konmuştur. “Çocukluk döneminde sembollere dayalı ve nesnelere dünyasına yakınlaşan dili en iyi öğretme ortamı, doğal ortamlardır. Doğal ortamlar için oyunlar çok önemlidir. Çocuk, oyun esnasında rahat ve iletişime daha açıktır” (Maden, 2010: 516). Özellikle kültürel unsurları içerisinde barındıran geleneksel oyunların eğitim ortamlarında kullanılması, çocukların derse olan ilgilerini, dile ve öğrenmeye olan yaklaşımlarını olumlu şekilde etkileyen bir yapıya sahiptir. Oyunların dil öğretiminde okuma, yazma, dinleme ve konuşma becerilerinin geliştirilmesini desteklediği ve böylelikle kalıcı öğrenmenin sağlandığı bilinmektedir. Bu kalıcılığın vesilelerinden biri, oyunun öğrenme ortamını eğlenceli hale getirmesi, bir diğeri ise dil öğretimi sürecini öğrenciler için ilginç hale getirmesidir. Araştırmalar, öğrencilerin bir konuyu ilginç bulduğunda daha kolay öğrendiğini ve bu süreçte kazanılan becerilerin daha kalıcı olduğunu göstermektedir (Aydın, 2014: 83). Dil öğretimi konuları özelinde oyun kullanımının sözlü olarak ifade edilen kavramları anlama, yeni sözcükler öğrenme, olaylarda çeşitli zaman kiplerini uygun olarak kullanma, kişi eklerini uygun olarak kullanma, soru sorma ve cevap verme, hayali durumları ifade etme, duygu ve düşünceleri anlatma ve sözcükleri doğru telaffuz edebilme gibi dil becerilerini kazandırmada etkili olduğu belirtilmektedir (Karadağ ve Çalışkan, 2005).

Toplumun her kesiminden insanların zevkle izlediği Geleneksel Türk Tiyatrosunun en önemli ürünü sayılan Karagöz; yıllar içerisinde değerini yitirmediği gibi yeni nesil ustaların da katkılarıyla canlılığını korumaya devam etmiştir. Karagöz oyununun Türk kültürünün önemli öğelerinden biri kabul edilerek Milli Eğitimin genel amaçlarına uygun bir şekilde değerler eğitimi penceresinden Türkçe derslerinde kullanılması gerekmektedir. Yapılan araştırmalar deyim, atasözü, kalıp ifadeler gibi dil ve kültürün önemli unsurlarının oyunlaştırılarak çocuklara daha kolay bir biçimde öğretilebileceğini ortaya koymaktadır. Karagöz oyunu bu dil öğelerini çokça barındıran bir yapıya sahiptir. Karagöz oyununda sıkça başvurulan tekrarlar, özlü sözler ve yanlış anlama üzerine kurulu sözcük yapısı öğrenmeyi kolaylaştıran bir yapıya sahiptir. Toplumun bütün kesimlerinden kahramanların bulunduğu Karagöz oyununda kültür ve geleneklerden derin izler bulmak mümkündür. “Yüzyıllardır çocukların eğlence kaynağı ve eğitim aracı olarak yerini korumuş olan Karagöz oyunları, günümüzde de eğlencenin yanı sıra eğitim öğretim ve kültür aktarımı noktasında değerlendirilmektedir. Karagöz oyunlarında, yeni nesillere aktarılmak istenen her türlü kültürel ve eğitsel unsura yer verilebilir. Onlara kazandırılmak istenen her davranış, verilmek istenen her türlü mesaj, Karagöz ve Hacivat’ın dudakları arasından çıkarak zihinlere yerleştirilebilir” (Menek, 2011: 147). Hem dil hem kurgu özellikleri sebebiyle Karagöz oyunu özellikle Türkçe derslerinde öğrencilerin temel dil becerilerini geliştirmeye çok uygundur. Çocuklar için hazırlanmış yeni nesil Karagöz oyunları başta Türkçe dersi olmak üzere başka derslerde kullanılması öğrencilere hem dilsel hem de kültürel kazanımlar sağlayabilir.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması desenine göre tasarlanmıştır. Durum çalışması, güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam çerçevesi içinde çalışan ve durumları çok yönlü, sistemli ve derinlemesine inceleyen görgül bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005:277) Bu çalışmada geçmişten günümüze, insanoğlunun çeşitli deneyimlerini aktaran atasözlerinin Karagöz oyunu ile çocuklara öğretimi konusunda bir örnek ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaç için Hayalî Kemal Atangür tarafından atasözlerinin öğretimi hakkında bu çalışmaya özel olarak hazırlanmış Karagöz oyun metni kullanılmıştır.

Veri Kaynağı

Araştırmada yapılandırmacı eğitim anlayışına uygun olarak tasarlanan etkinlik örnekleri ile öğretilmesi önerilen atasözleri, bir Karagöz metni içerisinde sunulmuştur. Metni hazırlayan Kemal Atangür, 1968 yılında Tokat’ta doğmuştur. Lokantacı bir babanın çocuğu olan Atangür, ilk ve orta öğrenimini Tokat’ta, yükseköğrenimini ise Çorum Meslek Yüksek Okulu İnşaat Bölümünde tamamlamıştır. Küçük yaşlardan itibaren geleneksel tiyatro sanatı ile ilgilenen Kemal Atangür, öğrenim gördüğü dönemlerde de tiyatro sanatından kopmamıştır. 1998 yılında, baba mesleği olan lokantacılığı, babasının vefatı sonrasında üstlenmiştir. Adı Uğrak Lokantası olan dükkânı, Hacivat Köftçisi ismine çevirip, köftçinin alt katına oda tiyatrosu kurarak, sanatını devam ettirmiştir. Münir Özkul Oda Tiyatrosu adını verdiği salonun sahnesinde her hafta oyunlarını sergileyen Atangür, gerek uyarılma gerekse özgün

senaryolar üreterek, eserlerini geleneksel Türk tiyatro sanatına adapte etmektedir. 4000'in üzerinde Karagöz oyunu sergileyen Kemal Atangür, geleneksel oyunlar canlandırdığı gibi özgün ve doğaçlama oyunlar da oynamaktadır. Aynı zamanda Kültür Bakanlığı Geleneksel Tiyatro Sanatçısı olan Kemal Atangür, evli ve dört çocuk babasıdır.

Karagöz metninin ve oyununun atasözlerinin öğretimi için uygulama örneği olarak ortaya konan öneri metin ise şu şekildedir:

HACİVAT - Efendim merhaba.

KARAGÖZ - Hoş geldin balkabaa.

HACİVAT - A canım, ben size selam veriyorum, siz mukallitlik olsun diye bana balkabağı diyorsunuz.

KARAGÖZ - Ne diyeyim, aşçı yamağı mı diyeyim.

HACİVAT - Aynan yoksa arkadaşına bak demişler. Bazen düşünüyorum, acaba kabahat bende mi?

KARAGÖZ - Baharat sende, soğanla sarımsak bende.

HACİVAT - Efendim, şunu demek istedim.

KARAGÖZ - Ben de kebab yemek istedim.

HACİVAT - Acaba sizin böyle hırçın, kaba, patavatsız olmanızda benim payım var mı? Onun için dedim ki, aynan yoksa arkadaşına bak.

KARAGÖZ - Bana mı bakacaksın, ayna niyetine.

HACİVAT - Atasözü ya hu!

KARAGÖZ - Kim anasının gözü?

HACİVAT - Efendim atalarımız yaşadığı deneyimlediği şeyleri kısa, kafiyeli, akılda kalacak şekilde dile getirirlermiş.

KARAGÖZ - Nereden getirirlermiş?

HACİVAT - Hayatın akışından, özünden getirirlermiş.

KARAGÖZ - Ne vakit getirirlermiş?

HACİVAT - Kuşluk vakti getirirlermiş! A birader siz atasözü bilir misiniz?

KARAGÖZ - O da olur inşallah.

HACİVAT - Ben size bir tane söyleyeyim: Her şey incelikten, insan kabalıktan kırılır.

KARAGÖZ - Kime söylemişler bunu?

HACİVAT - Size söylemişler efendim.

KARAGÖZ - Ne söylemişler bana yine?

HACİVAT - Demişler ki atalarımız, bir şeyi inceltirseniz kırılır. İnsanı kıran ise kaba davranışlardır. Kibar olmak, ince olmak, zarif olmak gerektir.

KARAGÖZ - Amin.

HACİVAT - Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.

KARAGÖZ - Bu da mı atasözü?

HACİVAT - Evet efendim atasözü. Şubat ayında havaların ısındığına, sana göz kırptığına aldanma; daha soğuklar geçmedi. Mart ayına tedbirsiz girersen, ısınmak için kazmanın küreğinin sapını yakmak zorunda kalırsın diyor.

KARAGÖZ - Bana geçen sene öyle oldu Hacı cav cav. Yaz geldi sandım, sonrasında mart geldi.

HACİVAT - Bu sene aklınızı başınıza topladınız öyleyse. Ne demiş atalarımız: Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer.

KARAGÖZ - Bu ne şimdi?

HACİVAT - Efendim, bir işten bir davranıştan sıkıntıya düştüyseniz, artık o konuda çok dikkatli ve hassas davranırsınız demek.

KARAGÖZ - Yok, aklımı başıma aldım hakikaten. Hanımla birlik olduk, çalışıp para kazandık. İhtiyaçlarımızı aldık. Yoksa iş kötüye gidecekti.

HACİVAT - Ne güzel yapmışsınız. Ne demiş atalarımız: Bir elin nesi var, iki elin sesi var.

KARAGÖZ - Bak iyice kafamı karıştırdın ha!

HACİVAT - Yani efendim, bir kişinin başardığı işi küçümseme, ama iki kişi birlik olursa o zaman çok daha güzel işler ortaya çıkar.

KARAGÖZ - Bak ne güzel söylemiş atalarımız, biz çalışırken kayınbiradere de yardım et dedik, umursamadı. Yok, bugün gelirim, yok yarın gelirim, siz başlayın hele, ben bitiririm. O iş bende merak etmeyin. Bizi oyaladı. Oysa üç kişi olsaydık çok daha rahat olurdu.

HACİVAT - El elin eşeğini ıslık çalarak arar Karagözüm.

KARAGÖZ - Ne eşeği ya hu, kimin eşeği kayboldu?

HACİVAT - Yani Karagözüm kendi işin konusunda başkasına pek güvenme demek. Tırnağı olan başını kaşır.

KARAGÖZ - Hoppalaa, amma atasözü varmış ha!

HACİVAT – Efendim, bu sözler insanlığın ortak malıdır. Kim bu sözlerden faydalanmak isterse alıp faydalanabilir. Atalarımız, yaşamı ve tecrübelerini özetlemişler.

KARAGÖZ - Söyle bakalım hacı cav cav, ilerde bizim konuştuğumuz laflar da atasözü olacak mı?

HACİVAT - Değer bir söz bırakırsanız, neden olmasın.

KARAGÖZ - Bak bir tane geliyor: Kim derse ki sana fakirlik zenginlikten iyidir diye, sakın, duy da inanma.

HACİVAT - Aman efendim bu nasıl atasözü?

KARAGÖZ - Nasıl olacak, püsküllüsünden! (vurur)

HACİVAT - Aman efendim dur!

KARAGÖZ - Seni utanmaz bodur! (vurur)

HACİVAT - Üzdüysem sizi affedin!

KARAGÖZ - Çok üzüldüm, ağlayacağım şimdi kerata! (vurur)

HACİVAT - Haksız mı söyledim ama.

KARAGÖZ - Doğru konuştun. Yiğidi öldür, hakkını yeme. (vurur)

HACİVAT - Birader yavaş, insanlara rahatsızlık vermeyelim.

KARAGÖZ - Ateş düştüğü yeri yakar. Kimin rahatsız olduğunu ben pek âlâ biliyorum.

HACİVAT - Şuraya geldiniz birader, bari bir iki hoş laf edelim.

KARAGÖZ - Eşek hoş laftan ne anlar? (vurur)

HACİVAT - Tamam Karagöz'üm pes!

KARAGÖZ - Yenilen pehlivan güreşe doymaz, sen de kısa kes!

HACİVAT - Ah Karagözüm, atalarımız her konu için ne güzel kelimeler etmişler. Kıymetli seyircilerimiz, şakacıktan kavgamızla, oyunumuz erdi sona.

KARAGÖZ - Sürç-ü lisan ettiyse affola.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizi, yazılı belgelerin içeriğini titizlikle ve sistematik olarak analiz etmek için kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir (Wach, 2013). Hayalî Kemal Atangür'ün çocuklara atasözleri öğretimi için özel olarak hazırlanmış olan metnindeki on atasözü analiz edilmiş ve bu atasözlerinin çocuklara hangi bağlamlarda öğretilebileceğine dair etkinlik örnekleri sunulmuştur.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Nitel ve nicel araştırmaları birbirinden ayıran en önemli noktalardan birinin araştırmada seçilen örneklemden çıkarılan sonuçlar olduğu bilinmektedir. Nicel araştırmalarda seçilen örneklemden hareketle evrene dair genelleme yapılan sonuçlar çıkarılmaya çalışılmaktadır. Nitel araştırmalarda ise örneklem üzerinden, özgün birtakım verilerin ortaya çıkması beklenmektedir (Zehir Topkaya, 2016, s.115). Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan betimsel analiz kullanılmıştır. Doküman incelemesi yöntemiyle toplanan veriler, betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Betimsel analizde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Betimsel analiz dört aşamadan oluşur. Bunlar: Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve bulguların yorumlanması şeklinde sıralanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

BULGULAR

Öğretilmesi Tasarlanan Atasözleri ve Örnek Karagöz Metni

Karagöz ustası Kemal Atangür'ün çocuklara yönelik hazırladığı eğitici oyunlarından biri, Karagöz oyununun atasözü öğretimi için kullanılabilmesine örnek olarak kaleme alınmıştır. Yapılan analiz sonucunda metin içinde öğretilmeye çalışılan atasözleri, aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo-1.

Araştırmada Etkinlik Önerileri Sunulan Atasözleri

Numarası	Atasözü
1	Aynan yoksa arkadaşına bak.
2	Her şey incelikten insan kabalıktan kırılır.
3	Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.
4	Bir elin nesi var, iki elin sesi var.
5	El elin eşeğini ıslık çalarak arar.
6	Tırnağı olan başını kaşır.
7	Yiğidi öldür, hakkını yeme.
8	Ateş düştüğü yeri yakar.
9	Eşek hoş laftan ne anlar.
10	Yenilen pehlivan güreşe doymaz.

Araştırma kapsamında hazırlanan Karagöz metninden hareketle öğretilmesi planlanan atasözleri ile ilgili olarak aşağıdaki etkinliklerin yapılması planlanmıştır:

Aynan yoksa arkadaşına bak: Konuşma ve dinleme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlikler planlanır. Öğrencilerden birinin Karagöz, birinin de Hacivat olması sağlanır. Bir öğrencinin söylediği cümlenin aynısının diğeri tarafından da söylenmesi, taklit edilmesi istenir. Bu sayede bazı kalıp ifadeler ve derste işlenen Karagöz oyununda geçen atasözleri tekrar edilir. Dostlukla ilgili başka atasözleri de öğretilerek iyi arkadaşlığın önemi vurgulanır. Dersin daha eğlenceli olması açısından sınıfa getirilen aynalarla da çeşitli etkinlikler yapılabilir.

Her şey incelikten insan kabalıktan kırılır: Okuma ve dinleme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlikler planlanır. Bu atasözü için ince ve kaba kelimeleri arasındaki zıtlık ilişkisi üzerinden etkinlikler kurulabilir. İnce olduğu için kırılan maddelerle ilgili fikirler ortaya koyulduktan sonra insanın neden kabalıktan kırılacağı ile ilgili akıl yürütülür. Atasözlerinde anlamı daha iyi vurgulamak için zıtlıklardan yararlanılabileceği anlatılır ve incelik-kabalık üzerinden öğrencilerin örnekler vermesi istenebilir. (Az veren candan, çok veren maldan; Ak koyunun kara kuzusu da olur; Akıllı köprüyü arayınca kadar deli suyu geçer vb.).

Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır: İlkokul seviyesindeki öğrencilere mevsimler konusu ile birlikte öğretilebilecek atasözlerinden birisi olabilir. Mevsimlerin özellikleri, mevsimlerde giyilen kıyafetler, yenen yiyeceklerle ilgili etkinlikler planlanır. İçerisinde mevsimler geçen diğer atasözlerinin de öğretilmesine yardımcı olabilir. (Yazın başı pişenin kışın aşı pişer, yazın gölge hoş, kışın çuval boş vb.).

Bir elin nesi var, iki elin sesi var: Okuma, dinleme ve yazma becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlikler planlanır. Birlik, beraberlik ve ortak iş yapmanın gücünü anlatan bu atasözü için Türk müziğinden seçilecek örneklerle ritim çalışmaları yapılabilir. Bu ritim çalışmalarının ardından Sabahattin Ali'nin "Bir Koyun Masalı" öğrencilere okutularak grup çalışmasının önemi hissettirilir. Konuyla ilgili yazı çalışması yaptırılabilir.

El elin eşeğini ıslık çağırarak arar: Kültürel bir değer olan Nasreddin Hoca fıkralarının işlenmesi için uygun bir atasözüdür. Nasreddin Hoca ve eşeği fıkralarından yola çıkarak bu atasözü öğrencilere verilebilir. Buradan hareketle bencil olmak ve diğergâm olmak konusunda öğrenciler arasında münazaralar yaptırılabilir. "Tırnağı olan başını kaşır" atasözü de bu atasözü ile birlikte değerlendirilebilir.

Yiğidi öldür, hakkını yeme: Okuma ve yazma becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlikler planlanabilir. Bu atasözünden hareketle yiğit ve yiğitlik kavramları üzerinde durularak Türk tarihinde bu ünvanı hak etmiş kişiler üzerine beyin fırtınası yapılabilir. Yiğit kavramının sadece güç ile ilgili olmadığına dair öğrencilerle konuşulabilir. Yiğit denildiğinde akla ilk gelen kişi hakkında bir tanıtım yazısı yazılması istenebilir.

Eşek hoş laftan ne anlar: Okuma ve dinleme becerilerini geliştirmeye yönelik etkinlikler planlanır. Toplumda genellikle hakaret anlamında kullanılan “eşek” kelimesini barındıran diğer atasözleri hatırlatılır (Eşeğe altın semer vursalar yine eşektir, eşeğini sağlam kazığa bağla, canı yanan eşek atı da geçer vb.). Bu atasözü ile ilgili karşıt fikirleri görmek açısından küçük bir münazara yapılabilir. Barış Manço’nun “Arkadaşım Eşek” şarkısı dinletilerek de tahlil edilebilir.

Yenilen pehlivan güreşe doymaz: İlkokul çağındaki çocuklar için uygulanması tavsiye edilen etkinlikte her öğrencinin sıra ile “yenilen pehlivan” rolüne girmesi istenir. Her çocuk, arkadaşları sıra sıra kendisinin sırtını yere getirmesinin ardından yerinden kalkarak bir sonraki arkadaşına koşar. Tamamına heves içinde yenilmeye koşan arkadaşlarının bu durumu, çocuklar için gülünç bir mizansen oluşturur. Sonucunda yenilen pehlivanların ruh hali çocuklara sorularak anlamlandırılmaya çalışılır.

Ateş düştüğü yeri yakar: Dinleme becerisini geliştirmeye yönelik etkinlikler planlanabilir. Barış Manço’nun “Ateş düştüğü yeri yakar” ile başlayan “Kezban” şarkısı öğrencilere dinletilir. Çok fazla atasözü barındıran bu şarkıdaki diğer atasözlerinin de bulunması istenir. Şarkılarında çokça deyim ve atasözü bulunan ve Barış Manço’nun diğer şarkılarında geçen atasözlerinin de bulunması istenebilir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Öğrencilere dil bilinci kazandırmasında en büyük sorumluluk, Türkçe derslerine ve Türkçe öğretmenlerine düşmektedir. Kalaycı ve Yıldırım (2020), Türkçe dersinin ve atasözlerinin, ana dilin korunmasında, millî bilincin ve toplumun ortak kültürüne sahip çıkılmasında oldukça önemli bir görevi olduğunu savunur. Girmen (2013), atasözlerine toplumların somut olmayan kültürel mirasın taşıyıcısı olmak misyonunu yükler. Çünkü ona göre atasözleri, halkın, doğal ve sosyal olaylarla ilgili değerlerini belirleyen geleneksel, özlü ve kısa ifadelerdir. Her ulusun kendi varlığını ve benliğini atasözleri sayesinde yansıttığı da dile getirilir. Kültürün önemli bir mirası sayılan atasözleri, geçmiş ve günümüz arasındaki köprü gibidir. Başaran (2013), atasözlerinin yüzyıllar, hatta bin yıllar içinde ata tecrübelerinin birikiminin bir sonucu olarak karşımıza çıktığını vurgular. Aydın (2013), “Yüzyıllar önce tecrübe edilmiş kültürel olguların yayılması ve gelecek nesillere aktarılması dil sayesinde mümkündür” der ve dilin geçmiş ve gelecek arasında köprü görevini üstlenmesinin sadece bu olguları taşımakla sınırlı olmadığını belirterek atasözlerinin insanlık tarihi ile ilgili birçok öğretiyi öğütlediğini ve yol gösterdiğini belirtir. Bu çalışmada da yeni nesiller arasında kullanımı giderek azalan Türk kültür birikiminin önemli bir mirası olan atasözlerinden bazılarının oyun içerisinde çocuklara öğretilmesi amacıyla bir materyal oluşturulmuştur.

Çocuklara atasözü öğretmek amacıyla Hayalî Kemal Atangür tarafından hazırlanan oyun metninden hareketle oluşturulan bu çalışmada “Aynan yoksa arkadaşına bak.” “Her şey incelikten, insan kabalıktan kırılır.” “Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.” “Bir elin nesi var, iki elin sesi var.” “El elin eşeğini ıslık çalararak arar.” “Tırnağı olan başını kaşır.” “Yiğidi öldür, hakkını yeme.” “Ateş düştüğü yeri yakar.” “Eşek hoş laftan ne anlar?” “Yenilen pehlivan güreşe doymaz” gibi günlük hayatta sıklıkla kullanılan atasözleri seçilmiştir. Öğrenmenin kalıcı olması için bağlam içerisinde yaparak, yaşayarak öğrenilmesi gerektiği bilinmektedir. Çocuklara atasözü öğretiminde kullanılabilecek bu metnin öğrenciler tarafından birkaç kez canlandırılması yapıldıktan sonra atasözleri özelinde bazı etkinlik önerileri sunulmuştur. Bu etkinlikler, sınıfın ve öğrencinin seviyesine göre çeşitlendirilip kalıcı öğrenme sağlanabilir.

Karagöz metninde geçen “Her şey incelikten, insan kabalıktan kırılır” zıtlık ilişkisi bağlamındaki etkinliklerde “Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır” atasözü mevsimler konulu etkinliklerde, “Bir elin nesi var iki elin sesi var” atasözü birlik, beraberlik ve ortak iş yapmanın gücünü anlatan etkinliklerde, “El elin eşeğini ıslık çağırarak arar” atasözü bir diğer kültürel değer olan Nasreddin Hoca ile ilgili etkinliklerde, “Yiğidi öldür, hakkını yeme” atasözü hak, hukuk, adalet, saygı temelli etkinliklerde kullanılabilir. Örneklerden de anlaşılacağı üzere metin bir bütün olarak değerlendirilip canlandırıldıktan sonra atasözleri, ayrı ayrı etkinlikler şeklinde ele alınabilir.

KAYNAKÇA

- Akyıldız, S. G. (2020). Bir türkünün doğuş hikâyesi: “ay deresi”. *Milli Folklor*, 16(127), 244-259.
- Altınkaynak, E. (2019). Anlatımlara-derlemelere dayalı halk kültürü. Ankara: Kültür Ajans Yayınları.
- Anameriç, Hakan (2014). Bilginin toplumsallaşmasında bir bilgi kaynağı olarak gölge tiyatrosu: Karagöz ve Hacivat. *Uluslararası Kültürel Mirasın ve Kültürel Bellek Kurumlarının Yönetimi Kongresi*.

- Aydın, S. (2013). Kültürel bir miras olarak atasözlerinin kullanımı üzerine türkçe öğretmenlerinin görüşleri. *Folklor/Edebiyat*, 19(75), 173-192.
- Aydın, T. (2014). Dil öğretimi ve oyun çoklu zekâ teorisi ışığında. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 14(1), 71-83.
- Banguoğlu, T. (2011). *Türkçenin grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları: Ankara.
- Barkan, L. (1941). Karagöz. *Türkiyat Mecmuası*, 7, 362-368.
- Başaran, U. (2013). Atasözlerinin kalıpsallığı üzerine. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume8(9)*, 757-770.
- Bulut. M. (2014). Türkçe eğitiminde dil ve kültürel değerlerin kazanılmasında Karagöz / gölge oyununun işlevsel kullanımı üzerine bir değerlendirme, *International Journal of Languages' Education and Teaching*.
- Coşar, A. M. ve Usta, Ç. (2009). Geleneksel Türk gölge oyununda ana tipler ve dil yergisi. *Bilig*, S, 51, 13-32.
- Elçin, Ş. (2019). *Halk edebiyatına giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Girmen, P. (2013). Türkçe eğitiminde atasözleri ve değer eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11 (25), 117-142. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ded/issue/29175/312423>
- Hacıoğlu, A. (2010). *Görsel bir yaratım olarak gelenek: Hacivat ve Karagöz neden öldürüldü örneği* (yüksek lisans tezi). Kadir Has Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kalaycı, N. ve Yıldırım, N. (2020). Türkçe dersi öğretim programlarının karşılaştırmalı analizi ve değerlendirilmesi (2009-2017-2019). *Trakya Eğitim Dergisi* 10(1), 238-262.
- Karadağ, E. ve Çalışkan, N. (2008). Kuramdan uygulamaya ilköğretimde drama oyun ve işleniş örnekleriyle. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kılıç, Ç. (2018). Karagöz oyunlarında tasavvuf İzleri. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 1-26.
- Maden, S.(2010). Türkçe öğretiminde drama yönteminin gerekliliği. *TÜBAR-XXVII*
- Menek, S. (2011). *Ünver Oral'ın Karagöz metinlerindeki kültürel ve eğitsel unsurlar*, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Mutlu, M. (1995). Karagöz. *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, 12(12), 53-63.
- Onan, B. (2011). Türk atasözlerinde dil farkındalığı ve işlevsel dil kullanımı. *Milli Folklor*, S. 91.
- Oral, Ü. (2020). *Karagöz hayal perdesi*, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Özhan, M. (1969). *Sürç-i lisan ettikse affola Karagöz üzerine yazılar*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları,
- Sevilen, M. (2020). Karagöz, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Şahin, S., ve Özdemir, Ö. (2018). İl kültür ve turizm müdürlükleri internet sitelerinde Türkiye'nin somut olmayan kültürel miras ürünlerinin tanıtılması. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 563-583.
- Tekerek, N. (2001). *Popüler halk tiyatrosu geleneğimizden çağdaş oyunlarımıza yansımalar*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Wach, E. (2013). Learning about qualitative document analysis.
- Yakıcı, A. (2013). *Halk şiirinde türkü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yapar, A. (2006). Karagöz ve ortaoyununun doğuşu, yapısı – 1. *Kültür Sanat Yaşamında Tavır Dergisi* 3(47) 14-18.
- Yardımcı, M. (2018). *Türk halk edebiyatında nazım ve nesir karışık türler*. İzmir: Kanyılmaz Matbaacılık.
- Yılmaz K ve Zümre G. (2019). Karagöz-Hacivat oyunlarında doğa ikilemi. *Folklor/Edebiyat*, 25(100), 1133-1144.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara, Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları
- Zehir Topkaya, E. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri, güncelleştirilmiş 5. Baskı. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 2(2), 113-118.